

Відгуки та рецензії

РЕЦЕНЗІЯ

книги Девіда Гудінга та Джона Леннокса "Світогляд. Для чого ми живемо і яке наше місце у світі"

Світогляд – одна з найголовніших детермінант людського життя. Це той феномен, який визначає наші мотивації, систему ціннісних орієнтацій, керує нашими діями та вчинками. Зрештою, саме світоглядні установки на загал визначають модель нашого буття в цьому світі, наповнюють його певним сенсом. З огляду на це, рукопис книги Д. Гудінга та Дж. Леннокса "Світогляд. Для чого ми живемо і яке наше місце у світі" є надзвичайно цікавою та актуальною розвідкою. Як зазначають у передмові до книги самі автори, вона повинна "своєчасно допомогти" "розібратися у головних питаннях буття", полегшити прийняття "мудрих і виважених рішень".

Проблему світогляду, і це є позитивом рецензованого рукопису, розглянуто комплексно, у контексті взаємозв'язку людини і світу, а також крізь призму праксеологічного аспекту, людської діяльності загалом. Першочергову увагу звернуто на проблеми формування, генезис людського світогляду. Подано відповіді на такі знакові і важливі для кожної людини запитання, як "Навіщо потрібен світогляд?", "Як виник світ?", "Що таке людина і якою є природа раціональності?". Цілоком слушно в цьому контексті зацентровано на органічності, автентичності світоглядної системи, неприпустимості впливу зовнішніх детермінаційних чинників на її формування. Можна погодитися з твердженням, що, вирішуючи будь-яку світоглядну проблему, людина повинна насамперед прислухатися до "голосів" інтуїції, філософії, науки, історії божественного самовідкриття.

Роль наукового чинника в комплексі світоглядних детермінант простежено через аналіз феноменів наукового методу, наукового пояснення, а також через з'ясування основних операційних передумов наукового дослідження. Цей блок матеріалу, незважаючи на теоретичну складність викладених постулатів, написано надзвичайно просто, доступно, адаптовано до сприйняття різними віковими категоріями читачів. Добре враження справляє використання цікавих прикладів, які допомагають у сприйнятті того чи іншого теоретичного узагальнення. Світоглядний феномен, зазначають автори, може бути зрозумілим лише в разі визначення людиною свого місця в макрокосмосі, усвідомлення нею свого призначення, а також сприйняття того, що ми називаємо гармонією світу. Цікаво, що аналізуючи наукову картину творення світу, у контексті пізнання її людиною, дослідники звертають увагу на неприпустимість маргіналізації божественного фактора. Навіть більше, наукова картина креативності світу вкордовується та узгоджується з науковими теоріями та висновками, зокрема з еволюційним ученням. При цьому автори вдаються до компаративістського аналізу біблійних текстів та основних постулатів теорії Ч. Дарвіна. У зв'язку з цим видається надзвичайно важливим і потрібним звертання до характеристики світоглядних основ матеріаліста та віруючої людини.

Абсолютно доречним у структурі книги є масив інформації, що стосується світоглядних основ та мовної здатності людини. Лінгвістичні людські здібності є тим "індивідуальним досягненням", яке виявляє світоглядні основи і впливає на них.

Особливо цікавим та цінним, на нашу думку, є третій розділ роботи – "Людська поведінка". Адже саме праксеологічний аспект людського буття детермінований людським світоглядом і певною мірою впливає на його формування. Зрозуміти світ, цінність людського світогляду та самоцінність власних світоглядних позицій допомагає усвідомлення вагомості людського життя. Тут ми стискаємося з прикладними проблемами етики, розглянутими, що надзвичайно важливо, у християнському контексті. При цьому стиль викладення матеріалу є надзвичайно коректним та універсальним, прийнятним для людини будь-яких релігійних та світоглядних позицій. Не можемо не погодитися із запропонованими авторами з цього приводу висновками про те, що "цінність людського життя не можна ставити в залежність від природних якостей та обдарованості людини" (с. 155). Будь-яка світоглядна система априорі, аксіологічно повинна виходити з тез про об'єктивну цінність людського життя в самому житті, його трансцендентність. Вищим ідеалом людини, сполученим зі схемою світоглядних установок, автори книги називають свободу. Дослідники інтерпретують проблему свободи крізь призму різних філософсько-ідеологічних систем – атеїзму, матеріалізму (марксизму) та гуманізму. Особливу увагу звернуто на безпеку розуміння цінності свободи, в контексті біблійної традиції розкрито наміри її втрати.

Книга також простежує цікавий взаємозв'язок між моральністю та світоглядом. Оптимально та вичерпно розкрити основи цієї поєднаності допомагає з'ясування природи моральності та її основ, джерел морального закону. Наш світогляд формується не в останню чергу завдяки вродженій здатності людини розрізняти чесноти і вади, відчувати справедливість, володіти нехай ще не усвідомленими естетичними почуттями.

Механізми формування світогляду, пізнавально-ціннісних орієнтирів залежать значною мірою від об'єктивності чи суб'єктивності сприйняття моралі. І в контексті християнської традиції чи просто загальнолюдських моральних норм, стверджують Д. Гудінг та Дж. Леннокс, мораль потрібно сприймати як об'єктивну даність. У жодному разі система моральних норм не повинна суб'єктивізуватися, перетворюючись на питання смаку чи несмаку. У цьому контексті доречним є порівняльний аналіз етичних систем, що ґрунтуються на еволюційному підході щодо походження й розвитку людини. Аргументованою, добре вмотивованою є критика тверджень марксистської теорії про те, що "не існує абсолютної моралі", а сама мораль "є відображенням суттєвих економічних змін у ході історії". Не минули автори також такої проблеми, як етичний релятивізм – чи встановлюємо ми самі собі моральні правила, і чи є це свободою від моральної традиції? Очевидно, що світоглядні установки потребують чітких та недвозначних, імперативних критеріїв моральності. І ось тут автори роблять висновок про те, що універсальний "моральний зв'язок визначено Богом".

У контексті християнської релігійно-теологічної доктрини розглянуто ще одну знакову світоглядну проблему – призначення людини та її влада на природою. Проаналізовано елементи дискусії між моністами та дуалістами з цього приводу. У підсумку, наголошено на позиції теїстів, суть якої, узагальнено, у тому, що людина "володіє нематеріальним духом і вона насправді є ним".

Автори завершують свої роздуми над проблемами світогляду, феноменом людини та її призначенням у світі, звертаючись до питання про можливості та механізми практичної реалізації нею своїх світоглядних установок. Йдеться про можливості застосування людиною своєї влади. Особливо наголошено на потребі захисту людської гідності та прав, усвідомлення нами своєї богоподібності та її адекватної реалізації, можливостей подолання людської порочності. Акцентовано на універсальній християнській моделі звільнення від гріховності, а також на потребі розуміння людиною свого майбутнього (земного та вічного) в контексті Христового Воскресіння як початку відновлення світу.

Книга Д. Гудінга та Дж. Леннокса дає прості та чіткі відповіді на низку важливих і складних проблем. Але, водночас, вона ставить чимало запитань, змушує прийняти не лише готові "рецепти", а й замислитися над низкою животрепетних проблем сучасності. Рецензована робота дає підстави говорити про християнськість підходів авторів до низки світоглядних проблем. При цьому звертає на себе увагу надзвичайна коректність і толерантність у постановці та розв'язанні комплексу окреслених у роботі питань. Матеріал книги надзвичайно інформаційно наповнений, його легко й адаптивно викладено. Він, очевидно, буде цікавим для широкого кола читачів. Його позитивно сприйматимуть і студенти, і науковці, зрештою, усі ті, кого цікавить філософія, християнська етика і хто час від часу, або й постійно, запитує себе: "Хто я такий?", "Навіщо живу?", "Яким є сенс мого життя?". Вважаємо, що матеріал наукової праці Д. Гудінга та Дж. Леннокса стане в пригоді широкій студентській аудиторії, викладачам філософії, релігієзнавства, християнської етики, інших гуманітарних дисциплін. Усе це, на нашу думку, дає підстави рекомендувати рукопис книги до друку для подальшого ознайомлення з нею широкою читацькою аудиторією.

Степан Боруцький,

канд.

іст.

наук,

доцент каф. теорії та історії культури

філос. факультету

ЛНУ ім. Івана Франка

Андрій Васьків,

канд.

іст.

наук,

доцент каф. теорії та історії культури

філос. факультету

ЛНУ ім. Івана Франка